

European
Commission

EU Network of
Independent Experts
on Social Inclusion

**Sijoitetaan lapsiin ja
katkaistaan
vähäosaisuuden kierre**

Suomi

Tämän julkaisun on laatinut Euroopan komissiolle

© Kannen kuva: Euroopan unioni

Euroopan komissio tai kukaan sen puolesta toimiva henkilö ei ole vastuussa siitä, miten tässä julkaisussa olevia tietoja käytetään.

Julkaisussa esitetyt näkemykset ovat ainoastaan raportin tekijöiden eivätkä ne edusta Euroopan komission tai Euroopanunionin jäsenmaiden edustajien virallista kantaa.

Lisätietoja riippumattomien asiantuntijoiden verkostosta:
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1025&langId=en>

© Euroopan unioni, 2014

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Sijoitetaan lapsiin ja katkaistaan vähäosaisuuden kierre

KAISA LÄHTEENMÄKI-SMITH

VESA SALMINEN

MARIA MERISALO

RAMBOLL MANAGEMENT CONSULTING

MAARAPORTTI – SUOMI

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	7
1. Yleisen lähestymistavan ja hallinnon arviointi	9
2. Riittävien resurssien saatavuus	12
3. Kohtuuhintaisten ja laadukkaiden palvelujen saatavuus	15
4. Lasten köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunta eurooppalaisen ohjausjakson aikana	19
5. Olennaisten EU-rahoitusvälineiden hyödyntäminen.....	20
6. Päätelmät ja suositukset.....	26
7. Kirjallisuus	27

Tiivistelmä¹

Suomessa on suhtauduttu myönteisesti Euroopan komission suositukseen ”Investoidaan lapsiin – murretaan huono-osaisuuden kierre”². Sosiaali- ja terveysministeriön laatima selvitys komission sosiaalisia investointeja koskevasta suosituksesta esiteltiin Suomen eduskunnalle huhtikuussa 2013.³ Suomen hallitus tuki selkeästi komission tavoitetta vahvistaa sosiaalipolitiikan merkitystä Euroopassa ja piti hyvänä paketin laaja-alaista lähestymistapaa, jossa kiinnitetään entistä vahvemmin huomiota sosiaaliseen osallisuuteen ja yhteenkuuluvuuteen. Suomi suhtautui kriittisemmin sosiaalisia investointeja koskeviin linjauksiin ja ehdollistamiseen painottaen, että Suomessa käytetty malli perustuu universalismin periaatteelle sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen tasa-arvoiseen saatavuuteen. Suomi katsoo, että komission näkemys sosiaalipalvelujen ja -etuuksien tarveharkinnan ja ehdollistamisen lisäämisestä ei ole oikea suunta. Universalismin periaatteelle rakennettu politiikka on Suomen tapauksessa todettu malliksi, joka hyödyttää eniten kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia. Suomen hallitus painottaa, että rahoitusvastuun tulee jatkossakin säilyä jäsenvaltioilla. Suomi pitää kuitenkin myönteisenä, että lapsiin kiinnitetään tiedonannossa paljon huomiota ja että huolta kannetaan aiheellisesti koulupudokkaista ja lapsiperheiden tilanteesta.⁴

Myös erilaiset järjestöt ja kolmas sektori ovat ilmaisseet kantansa komission suositukseen. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry pitää suositusta hyvänä ja painottaa rakennerahastojen ja muiden EU:n välineiden käytön tärkeyttä suosituksen täytäntöönpanossa. Sen mukaan on myös varmistettava, että kouluissa panostetaan täysimääräisesti sosiaalisen osallisuuden varmistamiseen ja että vapaa-ajan harrastukset ovat ilmaisia, koska ne ovat tärkeä tapa tukea pienituloisista perheistä tulevien lasten sosiaalista osallisuutta.⁵

Vaikka lapsiin ja perheisiin kiinnitetään paljon huomiota EU:n tasolla, näin ei ole Suomessa, missä säästötoimet ja rahoitushuolet ovat hallinneet keskustelua. Suomalaista hallintojärjestelmää ja palvelujärjestelmän tehokkuutta pidetään hyvänä, mutta koulupudokkaat ovat jatkuva huolenaihe. Suomi saikin maakohtaisen suosituksen ryhtyä kauaskantoisiin toimiin nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllisyysaseman ja erityisesti työelämässä tarvittavien taitojen parantamiseksi sekä valvoa tiiviisti näiden toimien vaikutusta.

Lasten oikeuksista ja laadukkaiden palvelujen saatavuudesta huolehditaan Suomessa suhteellisen hyvin, ja päävastuu niistä on kunnilla ja paikallisviranomaisilla. Kuntia on paljon ja niiden koko ja resurssit vaihtelevat, minkä vuoksi kansallisen tason lainsäädäntö ja standardit ovat ensisijaisen tärkeitä palvelujen laadun ja tasa-arvoisen saatavuuden määrittämisessä. Tämä edellyttää luonnollisesti selkeää ja tehokasta

¹ Lukijoiden tulee huomioida, että raportti laadittiin syyskuussa 2013 ja se perustuu sillä hetkellä saatavilla olleisiin tietoihin. Joissakin tapauksissa on viitattu sittemmin saataville tulleisiin tietoihin, mutta kattavaa tietojen päivitystä ei ole kuitenkaan ollut mahdollista toteuttaa syyskuun 2013 jälkeen.

² Suomessa käytetään ilmaisua ”Sijoitetaan lapsiin ja katkaistaan vähäosaisuuden kierre”.

³ Suositusta käsiteltiin eduskunnassa kirjallisessa menettelyssä 5.4.2013: ”Komission tiedonanto kasvua ja yhteenkuuluvuutta tukevista sosiaalisista investoinneista, mukaan luettuna Euroopan sosiaalirahaston täytäntöönpano vuosina 2014–2020”.

⁴ Ibid. Suomen kanta on luettavissa seuraavan linkin kautta:

[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?\\${APPL}=akirjat&\\${BASE}=akirjat&\\${THWIDS}=0.16/1380784036_242731&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/?${APPL}=akirjat&${BASE}=akirjat&${THWIDS}=0.16/1380784036_242731&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

⁵ Pelastakaa Lapset ry:n lausunto 2013:

http://www.pelastakaaalapset.fi/@Bin/1098424/Lausunto_Save+the+Children+Statement+E+C+Child+Poverty+Recommendation.pdf.

valtakunnallista koordinoitua, josta huolehtivat sosiaali- ja terveysministeriö ja opetusministeriö.

Tasalaatuisen palvelustandardin takaaminen koko maassa on kuitenkin vaikeaa, kun paikallisviranomaisten vastuu ja osallistuminen on niin laajaa. Myös monien kuntien huono taloudellinen tilanne vaikeuttaa lasten palvelujen laadun säilyttämistä. Kaikkein kiireellisin asia paikallistasolla lienee tehokkaiden ennaltaehkäisevien toimien ja integroitujen palvelujen varmistaminen lapsille ja lapsiperheille. Tähän on myös kiinnitetty eniten huomiota viime vuosina. Tilanteeseen on pyritty vaikuttamaan erityistoimilla, -ohjelmilla ja -toiminnalla, joita on rahoitettu niin kansallisesti kuin EU:n rahastojen kautta. Kuten edellä esitetystä analyysistä käy ilmi, EU:n rahastoja on hyödynnetty tällä osa-alueella liian vähän. Pääasiassa tämä johtuu vuosille 2007–2013 laaditusta kansallisesta strategiasta, jossa ei nimenomaisesti käsitelty perheitä ja lapsia. Asiantuntijanäkemyksen mukaan tämä ei saa toistua ohjelmakaudella 2014–2020, vaan lapset ja perheet on selvästi mainittava lopullisina edunsaajaryhminä. Rakennerahastojen ohjelmakauden 2014–2020 nykyisessä ohjelmaluonnoksessa ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020: Suomen rakennerahasto-ohjelma” perheet ja niiden hyvinvointi eivät ainakaan otsikkotasolla ole painopisteiden joukossa. Itse ohjelmaluonnoksessa on kolme viittausta lapsiin tai lapsiperheisiin, mutta mikään niistä ei koske lasten voimaannuttamista tai suoraan heidän hyvinvointinsa parantamista (lapset ja lapsiperheet mainitaan perhepolitiikan ja äitien työmarkkinoille integroimisen edistämisen yhteydessä).

Integroitu lähestymistapa palveluihin on selkeä painopistealue, jonka pitää näkyä vahvemmin myös politiikkojen tasolla. Kansallinen ohjelma KASTE on ollut erityisen aktiivinen tällä osa-alueella, kun taas EU:n rakennerahastojen ja Euroopan sosiaalirahaston panos on ollut pienempi. EU:n rahoittamista hankkeista vain 69, eli 0,4 prosenttia, liittyi lapsiin ja perheisiin.

Suomessa apua tarvitaan kiireellisimmin seuraavilla osa-alueilla:

- 1) Sukupolvelta toiselle periytyvän köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen sekä vanhempien työttömyyden, köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen. Erityishuomiota on kiinnitettävä **sosiaalipalveluihin, esiopetukseen ja perhepalvelujen laatuun**.
- 2) **Lasten kuuleminen heitä koskevissa asioissa**. Palvelujärjestelmä perustuu aikuisten kuulemiseen ja voimaannuttamiseen, ja monissa tapauksissa vanhempien kuuleminen tapahtuu lasten kustannuksella.

On myös tärkeää varmistaa näyttöön perustuva päätöksenteko. Suomessa on hyödynnettävä kattavammin sosiaalisten vaikutusten arviointeja. Sosiaalisen osallisuuden, lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin asiantuntijat ovat yhä useammin tuoneet arvioinneissa esille lapsia koskevaan lainsäädäntöön ja politiikkoihin kohdistuvat vaikutukset.⁶

⁶ <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c1f41be0-cbc2-4955-9a78-bc0d91b459cf>

1. Yleisen lähestymistavan ja hallinnon arviointi⁷

Lasten palveluja tarjoavat paikallisviranomaiset eli pääsääntöisesti kunnat, joita on tällä hetkellä 340. Vain viiden miljoonan asukkaan maassa tämä merkitsee erittäin pieniä kuntia ja kuntien laajaa vastuuta palveluntarjonnassa. Paikallisviranomaiset tarjoavat kaksi kolmasosaa julkisista palveluista. Lasten kannalta tärkeimpiä ovat sosiaali-, terveydenhuolto- ja opetusalat, ja näillä aloilla paikallisviranomaisilla on lähes monopoliasema. Kuten aikaisemmista raporteista käy ilmi, kuntauudistus on ollut esityslistalla jo kahdella edellisellä hallituskaudella, mutta muutos on ollut erittäin hidasta. Kuntien edellytetään laativan suunnitelmat siitä, kuinka ne aikovat varmistaa kestävämmän kuntarakenteen ja esimerkiksi taata palvelurakenteen säilymisen – mahdollisesti kuntaliitosten kautta. Kaikkien kuntien on toimitettava suunnitelma marraskuun 2013 loppuun mennessä.

Valtakunnallisella tasolla sosiaali- ja terveysministeriö on perinteisesti vastannut pienten lasten esiopetuksesta varhaiskasvatus mukaan lukien. Tämä muuttui vuonna 2012, kun vastuu näiden asioiden järjestämisestä siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriölle. Vuosina 2004–2012 vastuu varhaiskasvatuksesta oli joissain kunnissa sosiaalitoimella ja toisissa kunnissa opetustoimella, mikä vaikeutti universaalien ja tasa-arvoisten palvelujen takaamista koko maahan. Vuoden 2012 lain tarkoituksena oli parantaa tilannetta ja standardisoida palvelumallia ja palvelujen laatua. Asuntopoliittikka on edelleen ympäristöministeriön vastuulla.

Vastuu lasten palveluista, kuten useimmista sosiaali- ja terveysterveystoimista ja perusopetuksesta, on paikallisviranomaisilla. Standardit ovat valtakunnallisia, ja lasten lailliset oikeudet varmistaa hallitus, jossa vastuu on tällä hetkellä jaettu sosiaali- ja terveysministeriön ja opetusministeriön välillä. Hallitusohjelmassa painotetaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa sosiaaliseen osallisuuteen. Tämä on kuitenkin pitkä prosessi, kun vastuu on niin pitkään ollut eri ministeriöillä. Jaettu vastuu on selkeästi vaikeuttanut vuosien ja vuosikymmenten aikana kokonaisvaltaisen ja monialaisen strategian laatimista sekä synergiaetujen saavuttamista eri hallinnonalojen ja toimijoiden välillä. Ministeriöiden välillä ei ole ollut riittävästi koordinoitua ja vuoropuhelua, eivätkä kokonaisvaltainen lähestymistapa lasten oikeuksiin sekä lapsia koskevien politiikkojen ja lasten oikeuksien tehokas virtaviivaistaminen ole siten onnistuneet. Nämä asiat on kuitenkin huomioitu poliittisissa toimintaohjelmissa ja aloitteissa (esim. sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämissuunnitelmassa KASTE, johon palaamme raportin lopussa). Kokonaisvaltaista lähestymistapaa on jossain määrin edistänyt myös se, että työ- ja elinkeinoministeriö vastaa nykyään sosiaalisesta osallisuudesta (työmarkkinapolitiikan ja EU:n rakennerahastojen osalta). Kuulemismenettelyjen kautta työhön osallistuvat monenlaiset toimijat ja sidosryhmät sekä työryhmät ja ohjelmat.

Toinen ongelma on näyttöön perustuvan arvioinnin käyttö poliittisessa päätöksenteossa. Suomessa on hyödynnettävä kattavammin sosiaalivaikutusten arviointeja. Sosiaalisen osallisuuden, lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin asiantuntijat ovat yhä useammin tuoneet arvioinneissa esille lapsia koskevaan lainsäädäntöön ja politiikkoihin kohdistuvat vaikutukset.⁸ Yksittäisiä ohjelmia ja aloitteita arvioidaan monissa tapauksissa erikseen, eivätkä tietojenvaihto tai tulosten metatason arviointi toteudu riittävästi. Merkittävän poikkeuksen muodosti nuoriin kohdistuvien sosiaalisen

⁷ Lukijoiden tulee huomioida, että raportti laadittiin syyskuussa 2013 ja se perustuu sillä hetkellä saatavilla olleisiin tietoihin. Joissakin tapauksissa on viitattu sittemmin saataville tulleisiin tietoihin, mutta kattavaa tietojen päivytystä ei ole kuitenkaan ollut mahdollista toteuttaa syyskuun 2013 jälkeen.

⁸ <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/c1f41be0-cbc2-4955-9a78-bc0d91b459cf>.

osallisuuden toimien arviointi, johon jo edellä viitattiin ja jota on käsitelty yksityiskohtaisemmin edellisessä raportissamme.⁹ Yhtenä välineenä pitäisi hyödyntää myös koko hallitusohjelman seurantaa.

Sidosryhmistä tärkein lasten oikeuksien hallintojärjestelmää tukeva taho on ***lapsiasiavaltuutettu***.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto ilmoitti vuosikirjassaan kansalaisilta saapuneiden yhteydenottojen määrän, jota pidetään lapsiasiavaltuutetun tunnettuuden ja aseman mittarina. Vuonna 2012 toimistoon tuli kansalaisilta 523 yhteydenottoa. Korkealle tasolle vakiintunut määrä kertoo tarpeesta kehittää kuntien ja viranomaisten palveluista tiedottamista. Myös lapsiasiavaltuutetun omilla verkkopalveluilla pyritään helpottamaan oikean tiedon löytymistä. (Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja, 2013, s. 5).

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirjassa listataan tärkeimmät lasten hyvinvointiin vaikuttavat asiat:

- 1) Lapset ja nuoret saavat ymmärrettävää tietoa omasta asiastaan, päätösten perusteluista, omista ihmisoikeuksistaan sekä lastensuojelua valvovista viranomaisista.
- 2) Lapsilla ja nuorilla on oma sosiaalityöntekijänsä, jota he tapaavat ilman vanhempia ja jolla on aikaa perehtyä lapsen ja nuoren tarpeisiin, kysymyksiin ja huolenaiheisiin.
- 3) Jokaisella lapsella ja nuorella on turvanaan aikuinen, joka tukee heidän unelmiaan ja tulevaisuuden suunnitelmiaan.
- 4) Aikuiset ehkäisevät kodin ulkopuolelle sijoitettuihin nuoriin koulussa ja vapaa-aikana kohdistuvia ennakkoluuloja.
- 5) Vanhempien kuntoutumista ja hyvinvointia tuetaan tehokkaammin (erityisesti huume- ja alkoholiongelmista kärsivien vanhempien). (Ibid, s. 18).

Vuosikirjassa painotettiin myös tarvetta edistää varhaiseen puuttumiseen perustuvia työmenetelmiä ja -käytäntöjä sekä arvioida päätösten vaikutuksia lapsiin ja nuoriin (lasten ja nuorten ottaminen mukaan sosiaalisten vaikutusten arviointiin) (Ibid, s. 38). Vuosikirjassa viitattiin indikaattoreihin, joita on kehitetty lasten hyvinvoinnin seuraamiseksi. Lastensuojelulain 12 §:n mukaan jokaisen suomalaisen kunnan on laadittava suunnitelma siitä, kuinka eri hallinnonalojen tarjoamat palvelut vaikuttavat lapsiin, nuoriin ja perheisiin. Integroitu lähestymistapa on välttämätön, koska lasten ongelmien on todettu johtuvan usein eri tahojen tarjoamien palvelujen integraation puutteesta. Suomessa on käynnissä monia lasten kannalta erittäin merkittäviä rakennemuutoksia, kuten kuntauudistus ja terveydenhuoltouudistus. Lapsiasiavaltuutettu on antanut lausuntoja uudistuksiin liittyen ja osallistunut aktiivisesti prosesseihin.¹⁰

Yksi lapsiasiavaltuutetun tärkeimmistä tehtävistä on lisätä tietoisuutta lasten oikeuksista niin suuren yleisön kuin palveluista vastaavien paikallisviranomaisten

⁹ Lähde: Heidi Ristolainen & Sampo Varjonen & Jukka Vuori (sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymä, (SOTERKO)) 2013: Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? Poliittikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

¹⁰ Lainsäädännön yleisten sosiaalivaikutusten ja erityisesti lapsivaikutusten arviointi on usein esillä poliittisessa keskustelussa, mutta arviointi on edelleen monilla osa-alueilla puutteellista tai lapsivaikutukset on jätetty huomiotta tai huomioitu puutteellisesti. Muutamia poikkeuksia on, vaikka mielestämme todellisia vaikutuksia ja lapsivaikutuksia on usein aliarvioitu suhteessa aikuisiin kohdistuviin vaikutuksiin (esim. laki lapsipornografian levittämisen estotoimista. Lain vaikutusarviointi).

keskuudessa. Lapsiasiavaltuutetun tärkein viesti kuntatasolla on ollut se, että lasten ja nuorten kunta luo hyvinvointia. Lapsiasiavaltuutettu selvitti vuonna 2012 **Suomen Lasten Parlamentin** jäsenten näkemyksiä hyvästä kunnasta. Tuloksia hyödynnettiin Lasten ja nuorten valtuutetun huoneentaulun laadinnassa ennen kunnallisvaaleja. Luettelon allekirjoitti 4 224 kuntavaalien ehdokasta. Lapsiasianeuvottelukunnan kuntajaosto laati yhteistyössä nuorten kanssa kannanoton ohjeeksi kuntauudistuksesta päättävälle. Kannanotto luovutettiin hallinto- ja kuntaministerille marraskuussa 2012.

Suomen Lasten Parlamentti on myös mainitsemisen arvoinen osa hallintojärjestelmää ja esimerkki sosiaalisesta osallisuudesta, jolla pyritään voimaannuttamaan lapsia ja nuoria. Suomen Lasten Parlamentti perustettiin vuonna 2007. Parlamentin toiminnan perustana on lastensuojelulaki, joka YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja Euroopan unionin nuorisopolitiikkaa koskevan valkoisen kirjan mukaisesti velvoittaa kuntia kuulemaan lapsia. Näiden korkean tason kansainvälisten asiakirjojen mukaisia velvoitteita ei pidetty riittävinä, vaan lapsille katsottiin tarpeelliseksi tarjota keskustelu- ja päätöksentekofoorumi heitä koskevissa asioissa.

Jokainen Suomen kunta on valinnut parlamenttiin kaksi edustajaa. Parlamentti kokoontuu kerran vuodessa täysistuntoon, jota täydentävät verkossa järjestettävät täysistunnot ja temaattiset valiokunnat. Täysistunnoissa keskustellaan ja äänestetään lapsia koskevista asioista. Parlamentilla on tällä hetkellä kahdeksan valiokuntaa, verkossa toimiva aloitekanava ja verkkojutteluryhmiä. Viiteentoista kuntaan ympäri maata on perustettu paikallinen lasten parlamentti. Parlamentin hallintoon kuuluu yhdeksän henkilöä ja pääsihteeri, joka vastaa toiminnan ja viestinnän sekä kokousten ja koulutuksen järjestämisestä.

Kansainvälisesti Suomi sijoittuu yleensä hyvin lasten terveys- ja oikeusasioissa. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n vuonna 2012 julkaiseman raportin mukaan Suomi on äitien indeksin (mittareina mm. naisen riski kuolla raskauteen, alle 5-vuotiaiden lasten kuolleisuus, lasten koulutustaso, bruttokansantulo per capita, naisten poliittinen asema) mukaan maailman paras maa olla äiti. Samat tekijät, jotka tekevät Suomesta hyvän maan äideille, vaikuttavat luonnollisesti myös lapsiin. Lasten turvalliselle kasvulle tarpeelliset terveys-, turvallisuus- ja sosiaali-edellytykset ovat siis olemassa.

Suomessa on myös koko EU:n pienin köyhyysriski (Frazer & Marlier 2012, s. 9–10). Suomi on yksi vain neljästä jäsenvaltiosta, joissa lasten riski on pienempi kuin koko väestön (muut kolme ovat Tanska, Slovenia ja Kypros).

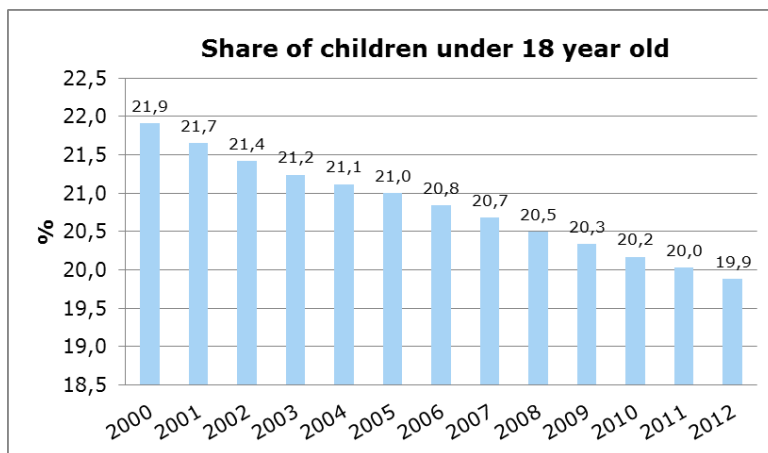
Vaikka lasten oikeuksista ja laadukkaiden palvelujen saatavuudesta huolehditaan Suomessa suhteellisen hyvin, on selvää, että tasaisen palvelustandardin varmistaminen koko maassa on kuitenkin vaikeaa, kun paikallisviranomaisten vastuu ja osallisuus on niin laajaa. Lisäksi monien paikallisviranomaisten huono taloudellinen tilanne vaikeuttaa lasten palvelujen laadun säilyttämistä tasaisena koko maassa. Suurin haaste on tehokkaiden ennaltaehkäisevien toimien ja integroitujen palvelujen varmistaminen niin, että lapsi ja hänen tarpeensa asetetaan palveluntarjonnassa etusijalle. Kyse ei ole vain resurssien riittävydestä (vaikka sekin on vaarassa nykyisen taloustilanteen, ikääntyvän väestön ja julkisen talouden alijäämän vuoksi) vaan myös työkäytännöstä ja palvelukulttuurista, joihin integroidut palvelut eivät perinteisesti kuulu. Tämä on asia, johon poliittisessa päätöksenteossa on kiinnitettävä eniten huomiota.

2. Riittävien resurssien saatavuus

Suomessa oli vuonna 2012 noin miljoona alle 18-vuotiasta lasta (ks. taulukko 1), mikä on 19,9 prosenttia koko väestöstä (ks. kuva 1). Lasten määrä ja osuus laskee koko ajan. Vuosina 2000–2012 osuus on laskenut kaksi prosenttiyksikköä.

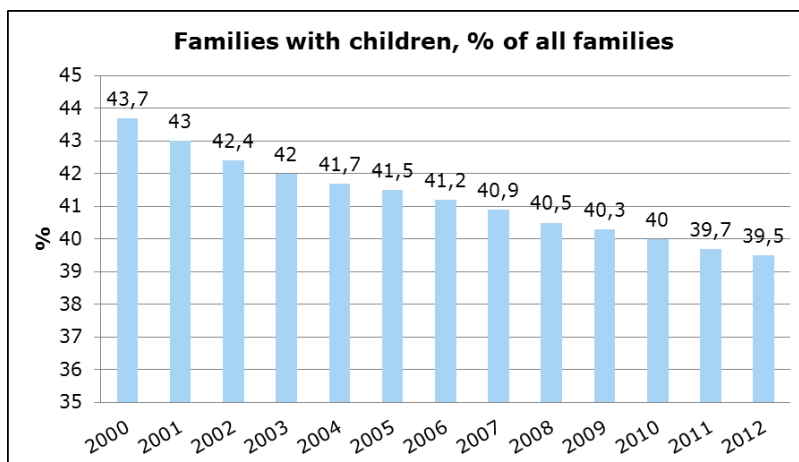
Taulukko 1. Alle 18-vuotiaiden lasten määrä Suomessa vuosina 2006–2012.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Määrä	1 099 713	1 096 025	1 096 560	1 088 456	1 084 296	1 081 766	1 078 730

Kuva 1. Lasten (alle 18-vuotiaat) osuus Suomen koko väestöstä. Lähde: Tilastokeskus.

Vaikka Suomi on sijoittunut hyvin lasten ja äitien oikeuksia koskevissa vertailuissa, syntyvyys on laskussa. On tavallista ja myös taloudellisten realiteettien sanelema pakko, että molemmat vanhemmat käyvät työssä. Tämä on mahdollista, koska varhaiskasvatus on hyvin järjestetty. Koulutusta, uraa ja työtä pidetään niin tärkeinä asioina, että lapset hankitaan usein vasta suhteellisen myöhäisessä iässä. Se taas vaikuttaa syntyvyyteen. Lapsiperheiden osuus kaikista perheistä on laskenut vuosina 2000–2012 4,2 prosenttiyksikköä 43,7 prosentista 39,5 prosenttiin (kuva 2).

Kuva 2. Lapsiperheiden osuus kaikista perheistä. (Lähde: SOTKANet.)

Samalla kun yleinen tulotaso on noussut, köyhien lapsiperheiden määrä on kasvanut (tässä köyhyys/pienituloisuusraja = käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti

ovat alle 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta, ks. Tilastokeskus 2013).

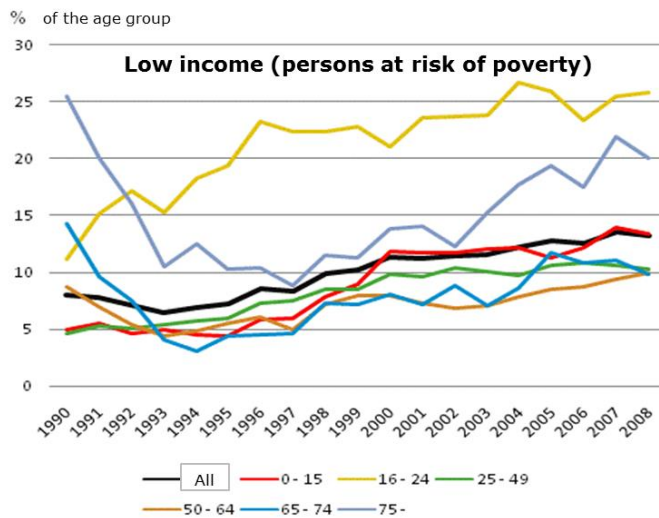
Vuonna 1995 köyhissä perheissä eli 52 000 alle 18-vuotiasta. 2000-luvun alussa köyhissä perheissä elävien alle 18-vuotiaiden lasten määrä oli 129 000 ja vuonna 2007 jo 151 000. Määrä on lähes kolminkertaistunut vuosina 1995–2007 (SOTKANet 2013).

Vuonna 2011 lapsiköyhyysaste oli 11,1 prosenttia. Lapsiköyhyysaste oli korkeimmillaan vuonna 2007. Vuosina 2007–2011 köyhyysriskissä olevien lasten osuus laski yhdellä prosenttiyksiköllä.

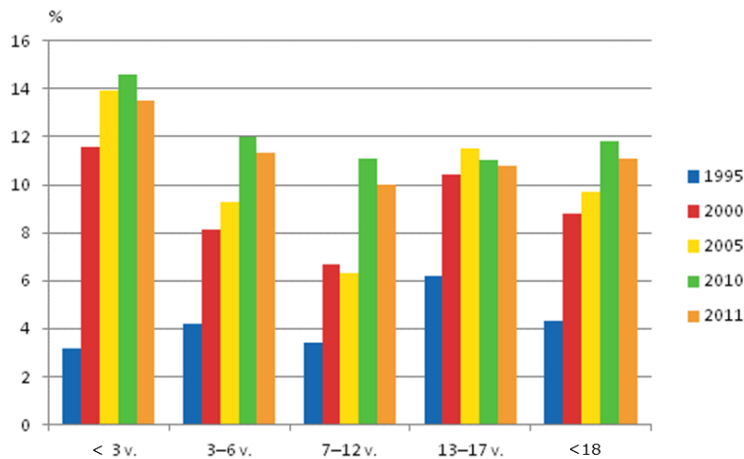
Taulukko 2. Lapsiköyhyys (%)

	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Lapsi-köyhyys (%)	4,3	8,8	9,7	12,1	12,1	11,5	11,8	11,1

Lapsiköyhyys on lisääntynyt Suomessa merkittävästi 1990-luvun laman jälkeen. Ennen lamaa alle 18-vuotiaiden lasten köyhyysriski oli hyvin pieni, mutta laman jälkeen lasten köyhyysriski on kasvanut nopeammin kuin koko väestön köyhyysriski. Lapsiköyhyys on noussut 2000-luvulla samalle tasolle kuin koko väestön köyhyysriski ja pysynyt sen jälkeen suurin piirtein samalla tasolla (ks. kuva 3). Lasten köyhyysriski on korkeimmillaan lasten ollessa alle kouluikäisiä (ks. kuva 4) ja samalla kaikkein haavoittuvimmassa asemassa ja riippuvaisia aikuisista.

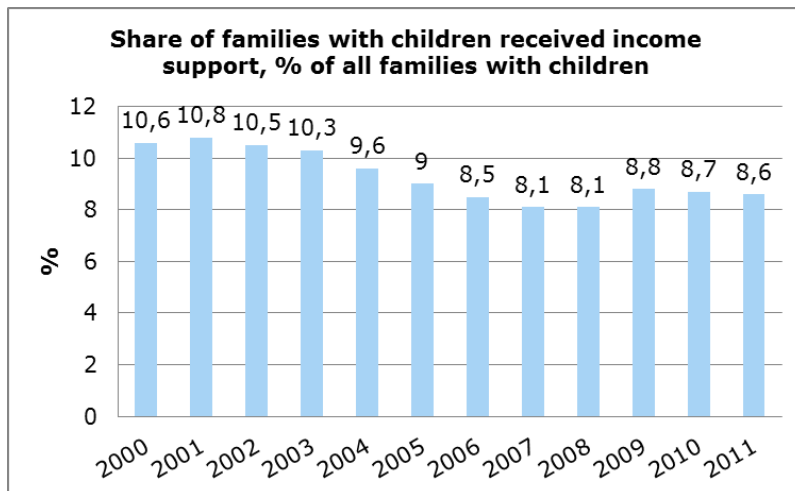
Kuva 3. Pienituloisuus (köyhyysriskissä olevat). Lähde: Tilastokeskus.

Kuva 4. Lapsiköyhyys (alle 18-vuotiaat pienituloisten perheiden lapset) 1995, 2000, 2005, 2010, 2011. Lähde: Tilastokeskus.

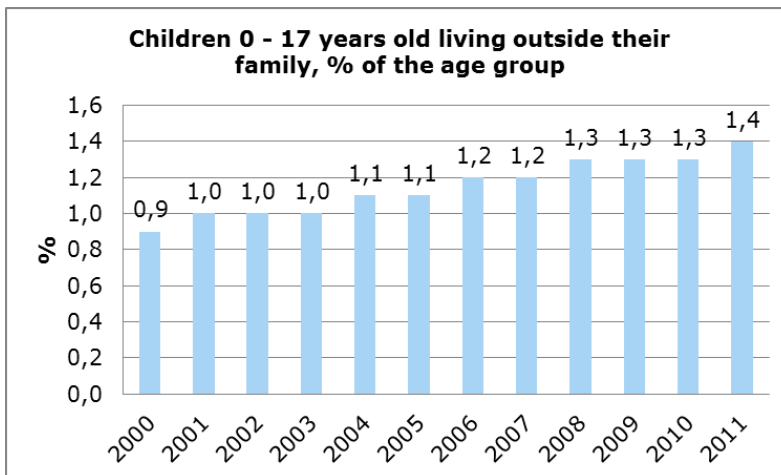
Köyhyysriski liittyy myös perhetyyppiin, sillä se on suurempi yhden huoltajan talouksiin kuuluvilla lapsilla kuin kahden aikuisen talouteen kuuluvilla lapsilla. Myös lasten korkea määrä nostaa perheen köyhyysriskiä (Tilastokeskus 2013). Tänä päivänä 25 prosenttia yksinhuoltajaperheistä on pienituloisia (1990-luvun puolivälissä 10 prosenttia). Suuri enemmistö pienituloisista yksinhuoltajista on naisia: yksi kolmesta köyhyysrajan alapuolella elävästä lapsesta elää yksinhuoltajaäidin perheessä (SOTKANet 2013).

Vuonna 2011 8,6 prosenttia lapsiperheistä sai toimeentulotukea (ks. kuva 2). Osuus laski vuosina 2000–2007, mutta kääntyi nousuun vuoden 2008 jälkeen. Vuoden 2009 jälkeen osuus kääntyi jälleen lievään laskuun (ks. kuva 5).

Kuva 5. Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä. Lähde: SOTKANet.

Vuonna 2011 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli 17 400. Määrä on kaksinkertaistunut 20 vuodessa. Osuus kasvoi 0,5 prosenttia vuosina 2000–2011. Vuonna 2011 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten osuus oli 1,4 prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä (kuva 6). Tämä kertoo siitä, että vanhemmilla on yhä enemmän vaikeuksia huolehtia lapsistaan, mikä lisää lasten köyhyysriskiä.

Kuva 6. Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä. (Lähde: SOTKANet.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä ja lisääntynyt köyhyys ovat huolestuttavia kehityssuuntauksia suomalaisessa yhteiskunnassa, missä sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ongelmat vaikuttavat ensimmäisinä lapsiin. Ne ovat myös lisäosoituksia siitä, että julkisissa palveluissa ja poliittisessa päätöksenteossa tarvitaan pitkälle kehittyneitä vaikutustenarviointikulttuuria. Sosiaali- ja ihmisvaikutustenarvioinnissa pitäisi aina asettaa etusijalle kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien eli lasten tarpeet.

3. Kohtuuhintaisten ja laadukkaiden palvelujen saatavuus

Suomen palvelujärjestelmä perustuu yhtäläisyyden periaatteelle. Suomen maantieteellinen hajanaisuus, kuntien pieni koko ja paikallisviranomaisten laaja autonomia kuitenkin vaikeuttavat palvelujen tasa-arvoisen saatavuuden takaamista universaalien normien ja standardien mukaisesti.

Neuvolapalveluja käytetään Suomessa hyvin aktiivisesti, ja palvelujen universaali saatavuus on yksi suomalaisen neuvolajärjestelmän kulmakivistä. Palvelut tavoittavat lähes kaikki lapsiperheet ja vaikuttavat merkittävästi syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn. Palvelut tavoittavat 99,5–99,8 prosenttia lapsiperheistä. Vain 0,2–0,5 prosenttia lapsiperheistä ei käytä palveluja. Äitiysneuvoloissa käy vuosittain noin 60 000 asiakasta ja lastenneuvoloissa noin 400 000 lasta ja 600 000 vanhempaa (valtioneuvoston kanslia, 2013).

Vuonna 1993 keskushallinto antoi kunnille suuremman vastuun ja vapauden päättää palvelujen järjestämisestä ja rahoittamisesta. Käytännössä kunnat hakivat säästöjä etenkin työvoimaa vähentämällä, mikä vaikutti tarjottaviin palveluihin. Monissa lastenneuvoloissa määräaikaistarkastuksia, ennaltaehkäisevää perhevalmennusta ja kotikäyntejä vähennettiin. Perusterveydenhuollon lastenneuvolakäyntien määrä tuhatta 0–7-vuotiasta kohden oli silti pienempi vuonna 2010 (2971) kuin vuonna 1994 (3104) (valtioneuvoston kanslia, 2013).

Vuonna 2009 annettiin kuntia sitova asetus (380/2009), jonka tavoitteena oli taata riittävät ja alueellisesti tasa-arvoiset neuvolapalvelut. Keskeisenä tavoitteena oli varhainen puuttuminen lasten ja perheiden ongelmiin sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Merkittävänä uudistuksena asetuksessa määrättiin laajoista terveystarkastuksista, joissa arvioidaan lapsen tai nuoren terveyden lisäksi koko

perheen elinoloja ja hyvinvointia. Tarkastukset muodostavat viidentoista vuoden jatkumon. Asetus tuli voimaan määräaikaisten terveystarkastusten osalta vuonna 2011. (Valtioneuvoston kanslia, 2013).

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista (STM 2012). Varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat kunnan ja yksityisen järjestämä päivähoito, esiopetus, avoin varhaiskasvatus ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Päivähoidossa, perhepäivähoidossa tai yksityisen hoidon tuen piirissä on yli 60 prosenttia alle kouluikäisistä lapsista, ja esiopetukseen osallistuu yli 97 prosenttia kuusivuotiaiden ikäluokasta (valtioneuvoston kanslia, 2013).

Palvelujen laatu ja saatavuus ovat kehittyneet merkittävästi koko maassa, mutta niihin olisi edelleen kiinnitettävä enemmän huomiota. Tavoitteena on tarjota järjestelmä, jossa otetaan huomioon koko perheen tarpeet lapsen koko elämän ajan ja jossa terveyspalvelut integroidaan sosiaali- ja opetuspalveluihin. Tavoite on vielä kaukana.

Vaikka esimerkiksi pienten lasten terveystarkastuksissa arvioidaan laajemmin lapsen ja hänen perheensä tarpeita, ja lähestymistapa terveydenhuoltoon on muutenkin kehittynyt kokonaisvaltaisempaan suuntaan, huolenaiheita on edelleen. Sosiaali- ja terveyspalvelut yhdistävän työskentelykulttuurin juurruttaminen vie aikaa, ja henkilöstöressurssien riittävyys kokonaisvaltaisen lähestymistavan varmistamiseksi on jatkuva huolenaihe (Wiss, lainattu Ristolainen ym.).

Hyvinvointi- ja sosiaaliturvapalvelujen kattavuus on nähty viime vuosikymmeninä suhteellisen hyvänä. Työssäkäynti on Suomessa yleisesti katsottu keinoksi torjua sosiaalista syrjäytymistä, sillä työssäkävien ja eläkeläisten köyhyysriski on kaikkein pienin (Niemi & Ritakallio, 2008). Työssäkävien tilanne on kuitenkin kaiken aikaa vaikeutunut ja monimutkaistunut esimerkiksi yksinhuoltajuuden ja osa-aikatyön lisääntymisen myötä.¹¹

Nyt kun Suomen kunnallisten palvelujen järjestelmä ja rakenne ovat tarkastelun alla, tasalaatuisten palvelujen tasavertainen saatavuus koko maassa ja eri palvelujen (tärkeimpinä sosiaali-, terveydenhuolto- ja opetuspalvelut) yhdistäminen ovat aiheuttaneet huolta¹². Eniten keskustelua ovat herättäneet palvelujen tasalaatuisuus ja tasavertainen saatavuus ja erityisesti näitä koskevat hankkeet. Esimerkiksi valtiontalouden tarkastusvirasto on kritisoinut sosiaalista eriytymistä torjuvia hankkeita lyhytnäköisyydestä, jatkuvuuden puutteesta ja pirstaloitumisesta. Eri hankkeiden ja päivittäisen työn synergia ja integrointi ovat aiheuttaneet huolta, vaikka tähän onkin paneuduttu aktiivisesti muun muassa jakamalla parhaita käytäntöjä ja virtaviivaistamalla toimintaa.¹³

Vanhempien tukeminen työmarkkinoille integroitumisessa on yksi tärkeimmistä osa-alueista nykyisessä hallitusohjelmassa, jossa todetaan:

- Pienten lasten vanhempien mahdollisuutta perheen ja työn joustavaan yhdistämiseen tuetaan. Päivähoito säilyy subjektiivisena oikeutena. Päivähoitojärjestelmää kehitetään tarjoamaan perheille mahdollisuuksia päivähoidon joustavampaan käyttöön. Varmistetaan lasten päivähoidon turvallisuus ja korkea laatu.

¹¹ Joustoturvasta ja aktivointitoimista on keskusteltu ja niitä on tutkittu koko 2000-luvun ajan. Ks. esim.: Kannustavan sosiaaliturvan haaste. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:5]

¹² Tämä on ollut muun muassa Kuntaliiton näkemys; <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2013/01/Sivut/palvelujen-saatavuus-uudistuksen-lahtokohdaksi.aspx>

¹³ Ks. esim. Ristolainen ym., s. 22.

- Päivähoitoa syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä palveluna kehitetään. Päivähoito säilytetään maksuttomana pienituloisille perheille eivätkä maksut muodosta työllistymiskynnystä. Erityisesti huomioidaan yksinhuoltajien asema. Oikeus samaan päivähoitopaikkaan säilyy, vaikka lapsi olisi välillä kotona hoidossa. (Valtioneuvoston kanslia 2011, s. 52)

Elokuussa 2013 tilanne kuitenkin muuttui budjettiriihessä, jossa esitettiin subjektiivisen oikeuden rajoittamista ja perhevapaan jakamista tasaisemmin vanhempien välillä. Perhe, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä päivähoitossa, voi hakea kotihoidon tukea.

Kotihoidon tuki on universaali ja tarpeista riippumaton, eikä siihen liity minkäänlaista tarveharkintaa. Jokainen perhe saa saman summan lasta kohti lasten lukumäärästä riippuen. Kotihoidon tuki maksetaan jokaisesta tukeen oikeutetusta lapsesta erikseen. 3-vuotiaan lapsen kodinhoidon tuki vuonna 2013 oli 336,67 euroa kuussa ensimmäisestä lapsesta ja muista alle 3-vuotiaista lapsista 100,79 euroa kuussa lasta kohti. Tällä hetkellä lasta voi hoitaa toinen vanhemmista. Hallitus on nyt esittänyt muutosta, jossa lisätuki jaettaisiin puoliksi molempien vanhempien kesken (yhteisvanhemmuuden tukemiseksi?).

Tukijärjestelmän muutos ei ole säästynyt kritiikiltä, ja jopa lastensuojelujärjestöt ja -asiantuntijat ovat olleet eri mieltä muutoksen lopullisista vaikutuksista. Aikaisemmin vanhempainvapaan tasapuolinen jakaminen arvioitiin epärealistiseksi, ja muutos (ennen uutta lainsäädäntövaatimusta) olikin erittäin hidasta verrattuna joihinkin naapurimaihin, kuten erityisesti Ruotsiin.¹⁴

Vanhempainvastuun epätasainen jakautuminen lapsen varhaisina vuosina näkyy isien epätasa-arvoisena oikeutena vanhemmuuteen, mutta myös taloudellisesti. Palkkakuilu on Suomessa edelleen merkittävä, sillä useimmiten äidit kantavat lastenhoitovastuun alkuvuosina. Säännöllisessä palkkatyössä olevien naisten keskimääräinen tuntipalkka on 83,2 prosenttia miesten palkasta (Tilastokeskus, kuluttajahintaindeksi 2011). Vaikka noin puolet palkkakuilusta on selitettävissä sillä, että naiset ja miehet työskentelevät eri aloilla ja eri asemilla, on olemassa selkeitä merkkejä muistakin tekijöistä. Jos tarkastellaan saman ikäryhmän miehiä ja naisia, joilla on sama koulutustausta ja jotka työskentelevät samalla alalla tehden samaa työtä, on naisten palkka silti noin 10 prosenttia pienempi kuin miesten.

Nykyisen perhevapaan jakaminen molemmille vanhemmille ja varhaiskasvatuksen subjektiivisen oikeuden rajoittaminen (esim. osa-aikaiseksi, jos toinen vanhemmista on kotona) ovat aiheuttaneet paljon keskustelua. Nykyisessä järjestelmässä vanhempainvapaa alkaa äitiysvapaan jälkeen, ja Kela maksaa vanhempainrahaa yhteensä 158 päivältä. Sekä äiti että isä voivat saada vanhempainrahaa, mutta laskentatavasta johtuen sitä hakevat monissa tapauksissa äidit, koska useimmiten äidin palkka on puolison palkkaa pienempi. Vanhempainvapaakeskustelussa on esitetty argumentteja, joiden mukaan oikeus päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluihin ei ole vain vanhempien oikeus (saada lapselleen kyseisiä palveluja) vaan myös lapsen oikeus saada kodin ulkopuolista tukea. Subjektiivinen päivähoito-oikeus nähdään siis yhä enemmän lapsen oikeutena (laadukkaaseen hoitoon).

Varhaiskasvatus sekä vanhempien tukeminen ja integroiminen työmarkkinoille ovat tärkeitä sosiaalisen eriytymisen ja lapsiköyhyyden ehkäisemisen keinoja. Viime vuosina on kuitenkin raportoitu, että lasten ja lapsiperheiden köyhyys on lisääntynyt myös Suomessa (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2013; Iivonen 2013; Iivonen 2012).

¹⁴ http://yle.fi/uutiset/suomessa_200_vuoden_matka_lastenhoidon_tasa-arvoon/6467098#; Suomen päivähoitojärjestelmän laajuus ja laatu, ks. esim. Kalliala 2012.

Vaikka Suomi pärjääkin erittäin hyvin eurooppalaisessa vertailussa, ongelmiakin on. Viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että lasten köyhyysriski ja lapsiperheiden köyhyys ovat lisääntyneet ja että yksi suurimmista ongelmista ovat korkeat elinkustannukset, erityisesti kaupungeissa. Korkea kustannustaso ei ole laman aiheuttama ongelma, mutta työttömyyden lisääntyminen on pahentanut tilannetta.

Lasten ja lapsiperheiden toimeentulotason ja tukien lisäksi tilanteeseen vaikuttaa asuntopolitiikka. Omassa asunnossa asuminen on Suomessa yleisin asumismuoto. Yksinhuoltajien köyhyysriski on korkein, ja heillä on myös harvemmin omistusasunto korkeiden asumiskustannusten vuoksi. Vuonna 2009 kahden vanhemman perheistä 82 prosenttia asui omistusasunnossa, mutta yhden huoltajan perheistä vain 48 prosenttia. Lapsiperheiden velkaantuneisuus on kasvanut merkittävästi, ja työttömien perheet ovat erityisen haavoittuvassa asemassa.¹⁵

Perheiden ja lasten eriytymisen kustannuksia ja kielteisiä vaikutuksia on tutkittu paljon viime vuosikymmenten aikana, ja niihin on myös tartuttu monin toimintaohjelmin. Ennaltaehkäiseviä toimia huostaanottopäätösten ja laitoksiin sijoittamisten vähentämiseksi on tuettu monilla ohjelmilla ja lainsäädännöllä. Kehitys on kuitenkin ollut päinvastaista, ja kaikkein tiukimpien toimien määrä on lisääntynyt. Suurimmalla osalla lapsista ja nuorista menee hyvin, mutta yhä suuremmalla vähemmistöllä ei. Yhteiskunnan vaatimukset kasvavat, mutta edellytykset vaatimuksiin vastaamiseen eivät. Myös Suomessa vaaditaan yhä voimakkaammin politiikkatoimien kustannustehokkuuden tutkimista ja osoittamista. Suomalaisten lasten ja nuorten ongelmista ja niiden hoidosta kerätään edelleenkin hyvin vähän tietoa, ja tietojen käyttöön liittyy ongelmia. Näyttöön perustuvan ja perustellun politiikan tueksi tarvittaisiinkin kansallinen tutkimusohjelma. (Ks. esim. Sipilä & Österbacka 2013).

Hyvinvointi- ja sosiaalipalvelujen universaali malli on ollut suomalaisen järjestelmän kulmakivi. Sosiaalisen osallisuuden ja hyvinvoinnin kasvavat alueelliset erot ovat kuitenkin aiheuttaneet huolta. Hyvinvointivaltion ja sosiaaliturvan kattavuutta pidettiin menneinä vuosikymmeninä hyvänä. Työssäkäynti on Suomessa yleisesti nähty keinona torjua sosiaalista syrjäytymistä, sillä työssäkäyvien ja eläkeläisten köyhyysriski on kaikkein pienin (Niemi & Ritakallio, 2008). Työssäkäyvien tilanne on kuitenkin kaiken aikaa vaikeutunut ja monimutkaistunut esimerkiksi yksinhuoltajuuden ja osa-aikatyön lisääntymisen myötä. Keskittyminen yksipuolisesti työssäkäyviin ja veronmaksajiin haavoittuvimmassa asemassa olevien (erityisesti lasten) kustannuksella on ongelma, joka täytyy ratkaista kiireellisesti.

¹⁵ Sosiaaliturvajärjestelmän uudistuskeskustelussa on esitetty myös näkemyksiä, joiden mukaan erittäin korkeat asumiskustannukset erityisesti suurkaupungeissa tekevät asumistuen hakemisesta houkuttelevan vaihtoehdon töihin hakeutumiselle. EPÄSELVÄÄ on, helpottaako tämä tuki työn löytämistä? (Esim. <http://www.soininvaara.fi/2013/08/06/sosiaaliturvasta-vastikkeellisempaa/>).

4. Lasten köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunta eurooppalaisen ohjausjakson aikana

Maakohtaisissa suosituksissa ei suoraan mainita lapsiköyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä, koska tilanne on varsin hyvä verrattuna joihinkin muihin esillä oleviin asioihin. Myöskään niitä koskevia vaikuttavuustavoitteita ei ole määritelty.

Perheisiin epäsuorasti vaikuttava yleisempi ongelma on työn ja perheen yhteensovittaminen. Siihen liittyvät aktivointitoimet ovat olleet lähinnä kansallisia, eivät komission suosittelemia tai esittämiä.

Keväällä 2013 hallitus päätti edistää työn ja perheen yhteensovittamista uudella joustavalla kotihoidon tuella. Kuukausituella tuetaan työllisyyttä ja osa-aikatyötä. Elokuun 2013 budjettiriihessä esitettiin tähän lainsäädäntöön ja järjestelmään lisämuutoksia, joista on kerrottu edellisessä raportissa. Tasa-arvoinen vanhemmuus on vanhempien ja myös lasten oikeus. Vaikka suomalainen yhteiskunta onkin tasa-arvoinen, ongelmia on. Esimerkiksi isien oikeuksista joskus tingitään äidin eduksi (mikä johtuu perinteisestä vanhemmuuden käsityksestä, jossa painotetaan äidin ja lapsen biologista suhdetta). Toinen ongelma ovat miesten ja naisten väliset palkkaerot (palkkaeroista johtuen äidit käyttävät suurimman osan vanhempainvapaasta, mikä lisää palkkaeroja edelleen, koska äitien työurat ovat pirstaloituneempia kuin isien).

Kansallista tavoitetta pienentää koulupudokkaiden osuus 8 prosenttiin on tuettu neljällä toimella:

- **yhteiskuntatakuu (opiskelupaikka kaikille peruskoulun päättävälle, otettu käyttöön vuonna 2013)¹⁶**
- **1700 uutta aloituspaikkaa ammatilliseen koulutukseen (vuonna 2013)**
- **oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin parantaminen (2013)**
- **maahanmuuttajien valmistaminen toisen asteen koulutukseen (2013).**

On liian aikaista arvioida näiden toimien vaikutuksia. Yhteiskuntatakuusta on käynnissä arviointi, jonka tulokset eivät ole vielä saatavilla. Yhteiskuntatakuun vuosittainen budjetti on 60 miljoonaa euroa, joten se on saanut paljon näkyvyyttä. Paine tulosten saavuttamiseksi on kova. Meidän mielestämme onnistumiset ja kehittämistarpeet on tärkeää tunnistaa varhaisessa vaiheessa, ja arvioinnissa on otettava huomioon myös nuorten tarpeet, koska näiden toimien kohteena olevat nuoret ansaitsevat tulla kuulluiksi enemmän kuin yleensä on tapana. Arvioinneissa jäädytään usein täytäntöönpanevien organisaatioiden tasolle ottamatta huomioon haavoittuvassa asemassa olevia kohderyhmiä. Tavoitteet ovat joka tapauksessa haastavia ja merkittäviä, ja niiden saavuttamiseen tarvitaan kaikki keinot.

¹⁶ Opetushallituksen kotisivu.
http://www.oph.fi/english/education_development/current_reforms/education_guarantee

5. Olennaisten EU-rahoitusvälineiden hyödyntäminen

Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ohjelman rahoittamilla toimilla on Suomessa tuettu työllisyyttä, osaamista ja kilpailukykyä edistäviä hankkeita. Erityishuomiota on kiinnitetty heikommassa asemassa oleviin ryhmiin ja yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseen. Ohjelman julkinen kokonaisrahoitus on noin 1 414 miljoonaa euroa, josta EU:lta tuleva rahoitus on yhteensä 615 miljoonaa euroa. ESR-ohjelmassa on valtakunnallinen osio ja neljä alueellista osiota. Valtakunnallisiin teemojen mukaisiin hankkeisiin ohjataan noin puolet ESR-rahoituksesta. Etelä-Suomella, Länsi-Suomella, Itä-Suomella ja Pohjois-Suomella on oma alueellinen osionsa, joka perustuu alueiden työllisyys-, elinkeino- ja osaamisstrategioihin. Itä-Suomi on rahoituksessa erityisasemassa: sillä on oma rahoituskehyksensä, ja se saa rahoituksensa erillään valtakunnallisesta osiosta.

Valtakunnallinen ohjelmaosio perustuu Suomen ESR-ohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja painopisteisiin. Toimintalinjat ovat kaikissa neljässä alueellisessa ohjelmaosiossa samat, minkä lisäksi niissä on otettu huomioon alueelliset ominaispiirteet ja painotukset. Toimintalinjat ovat:

1. työorganisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden lisääminen
2. työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen
3. työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittäminen
4. jäsenvaltioiden ja alueiden välinen yhteistyö ESR-toiminnassa
5. tekninen tuki.

EAKR tukee yrityksiä, innovaation edistämistä, verkostoitumista, osaamista ja alueiden saavutettavuutta tukevia hankkeita. Niin ESR-ohjelman kuin EAKR-ohjelmien kautta rahoitetaan kilpailukykyä ja työllisyyden edistämistä. Suomessa toteutetaan viittä alueellista EAKR-ohjelmaa (Etelä-Suomi, Itä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois-Suomi ja Ahvenanmaa). Jokaisella ohjelmalla on omat tavoitteensa ja ominaispiirteensä, jotka noudattelevat yleisiä toimintalinjoja:

1. yritystoiminnan edistäminen
2. innovaatiotoiminnan ja verkottumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen
3. alueellisen saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittäminen
4. tekninen tuki.

Ohjelma-alueet ja niiden rahoitusosuudet on esitetty seuraavassa taulukossa.

	Osuus kokonaisrahoituksesta	Rahoitus (MEUR)	EU-rahoituksen osuus (MEUR)
Etelä-Suomi	16 %	345	138
Itä-Suomi	35 %	731	366
Länsi-Suomi	19 %	398	159
Pohjois-Suomi	30 %	623	311
Yhteensä	100 %	2097	974

Kuten toimintalinjojen ja rahoitusosuuksien tarkastelusta käy ilmi, lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen ei ole ollut Suomen ESR- ja EAKR-ohjelmien

painopistealueita. Paljon enemmän huomiota on kiinnitetty esimerkiksi maahanmuuttajiin ja pitkäaikaistyöttömyyteen lasten ja perheiden jäädessä välilliseksi kohderyhmäksi. Seuraavassa kappaleessa esitellään ESR- ja EAKR-hankeanalyysin tuloksia yksityiskohtaisemmin.

ESR-/EAKR-hankeanalyysi

Tässä kappaleessa esitellään ESR-/EAKR-hanketietokannan analyysin tulokset. Analyysissä käytiin läpi olennaisten ESR- ja EAKR-hankkeiden tiedot EURA RR -tietokannassa, joka on rakennerahastojen Suomen-toimintojen pääasiallinen raportointi- ja valvontatietokanta. Ensimmäisessä vaiheessa tunnistettiin *suoraan* ja selkeästi lapsiin ja perheisiin liittyvät hankkeet käyttämällä hakusanoina ”lapsi”, ”lasten” ja ”perhe”. Tämän jälkeen käytiin läpi hankkeet manuaalisesti ja poistettiin epäolennaiset hankkeet nimen ja aiheen perusteella.

Hankeanalyysin tulosten lisäksi työelämän, yrittäjyyden ja kilpailukyvyn painottaminen rakennerahastojen ohjelmakauden 2007–2013 kansallisessa strategiassa kertovat selkeästi siitä, etteivät lapset ja perheet olleet tämän ohjelmakauden strategisia painopistealueita. Ohjelmakauden vallitsevia teemoja olivat työllisyys ja työvoima sekä kilpailukyky, yrittäjyys ja innovaatio. Ohjelmassa kiinnitettiin eniten huomiota työelämän ongelmien kanssa painiskeleviin yrityksiin ja organisaatioihin ja nähtiin ne kohderyhminä ehkäpä jopa lasten ja perheiden kustannuksella.

EURA-tietokannassa on tietoja 18 452 hankkeesta (2385 ESR-hankkeesta ja 16 067 EAKR-hankkeesta) ohjelmakaudelta 2007–2013. Noin 500:n (2,7 %) hankkeen kuvauksessa mainittiin yksi tai useampi edellä mainituista hakusanoista. Suhteellisen matala osuus selittyy sillä, että 87 prosenttia tietokannan hankkeista oli EAKR-hankkeita.

Hankkeiden manuaalisen analyysin jälkeen todettiin vain 69 hankkeen liittyvän enemmän tai vähemmän *suoraan*¹⁷ lasten ja perheiden tilanteen parantamiseen. Loppujen 400 hankkeen kohderyhmä oli jokin muu, ja lapset ja perheet olivat vain toissijainen kohderyhmä.

Tunnistettujen 69 hankkeen osuus on vain 0,4 prosenttia kaikista hankkeista. Tulos on vain suuntaa-antava, ja on huomattava, että monet muutkin hankkeet voivat vaikuttaa välillisesti lapsiin ja perheisiin. Tulos kuitenkin vahvistaa työhypoteesin sekä edellä mainitun seikan, että lapset ja perheet eivät ole edustettuina nykyisten ESR-/EAKR-ohjelmien painopisteissä ja että lasten ja lapsiperheiden keskeisyys hanketoiminnassa on suhteellisen pieni.

Nämä 69 hanketta, jotka kohdistuivat suoraan lapsiin ja perheisiin, saivat julkista rahoitusta yhteensä 17,1 miljoonaa euroa (vuosina 2007–2013). Suurin osa (49 %, 8,4 miljoonaa euroa 27 hankkeelle) rahoituksesta kohdistui ESR-ohjelman toimintalinjaan 2 (työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen). Analyysin tulokset on esitetty yksityiskohtaisemmin seuraavassa taulukossa.

¹⁷ Analyysissä ei otettu huomioon hankkeita, jotka eivät – hankekuvauksen mukaan – suoraan kohdistuneet lapsiin tai perheisiin, eivätkä lapset ja perheet toisin sanoen olleet hankkeiden pääasiallinen kohderyhmä. Myös (EAKR-ohjelmien) infrastruktuurihankkeet jätettiin pois, vaikka ne olisivatkin liittyneet välillisesti lapsiin tai perheisiin (esim. perheiden vapaa-ajanviettopaikkoihin investoiminen ja niiden rakentaminen).

	ESR-toimintalinjat					EAKR-toimintalinjat					Yhteensä
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Suoraan lapsiin ja perheisiin liittyvät hankkeet*	11	27	7	2	0	9	2	7	2	2	69
Julkinen rahoitus* (MEUR)	2,7	8,4	2,4	0,2	0,0	0,2	0,08	0,6	0,7	1,8	17,1

Yleisen tilastoanalyysin jälkeen tietokannan ESR-hankkeista valittiin viisi esimerkkihanketta lähempään analyysiin, jotta saataisiin kuva siitä, millaisia hankkeita oli rahoitettu. Analyysin tulokset osoittavat, että eri hankkeiden tavoitteet ja odotetut tulokset olivat hyvin erilaisia ja keskittyivät mikro- ja aluetasolle. Tulokset on esitetty seuraavassa taulukossa hankekohtaisesti.

Esimerkkihanke/toimintalinja	Kuvaus	Odotetut tulokset / tavoitteet
Isät työelämässä ESR 1 EUR 182 988	Hankkeen tavoitteena oli tarjota koulutusta, foorumeja ja luentoja tietoisuuden lisäämiseksi oikeuksista sekä työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuuksista. Kohderyhmä: isät tai tulevat isä, perheet	<ul style="list-style-type: none"> - perhevapaan jakaminen tasaisemmin miesten ja naisten välillä - isien tietoisuuden lisääminen - perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten tietoisuuden lisääminen (esim. kouluissa)
Perhehoidon täydennyskoulutus ESR 2 EUR 42 200	Hankkeessa luotiin opintokokonaisuus, jonka tavoitteena oli lisätä sijaisvanhempien ja sosiaalityöntekijöiden tietämystä ja yhteisymmärrystä sekä kehittää yksityisen perhehoidon prosesseja.	<ul style="list-style-type: none"> - lisätä tietämystä ja yhteisymmärrystä yksityisestä perhehoidosta - parantaa vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden välistä yhteistyötä - parantaa yksityisen perhehoidon laatua, tukea sosiaalityöntekijöitä
Monitoimijuus koulussa – osallistamisen ja syrjäytymisen ehkäisyn toimintamalli ESR 2 EUR 98 934	Moniammatillisen ”turvaverkon” suunnitteleminen ja luominen lapsille ja heidän perheilleen syrjäytymisen torjumiseksi varhaisessa vaiheessa. Tähän kuuluu ennaltaehkäisevä sosiaalityö kouluissa.	<ul style="list-style-type: none"> - lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin parantaminen voimaannuttamalla perheitä ja luomalla kouluihin moniammatillinen kulttuuri - parantaa koulujen henkilökunnan ja sidosryhmien välistä yhteistyötä
Oppimisympäristöjen työelämälähtöinen kehittäminen lastensuojelutyössä ESR 3 EUR 152 000	Hankkeen tavoitteena on kehittää lastensuojelussa toimivien henkilöiden välistä yhteistyötä, parantaa alueellista verkostoitumista ja osaamisenvaihtoa. Tähän sisältyy muun muassa lisäkoulutusta	<ul style="list-style-type: none"> - alueen aseman parantaminen tarjoamalla laadukasta palvelua avo- ja laitoshuollossa - helpottaa palveluprosesseja ja osaamisenvaihtoa avo- ja laitoshuollossa - parantaa työelämäpainotusta

	lastensuojelun laitoshuollossa työskenteleville.	ammattikoulutuksessa
Open minds – Learning minds ESR 4 EUR 93 500	Hanke täydentää toista ESR-hanketta, jossa kehitettiin uusia metodeja ja materiaaleja elinikäiseen oppimiseen lasten koulutuksellisen syrjäytymisen torjumiseksi. Hankkeessa keskitytään hyvien käytäntöjen keräämiseen ja jakamiseen Suomen ja muiden Euroopan maiden välillä.	- hyvien käytäntöjen kerääminen ja jakaminen Suomen ja muiden Euroopan maiden välillä

On liian aikaista arvioida rakennerahastojen ohjelmakauden 2007–2013 toimenpiteiden lapsivaikutuksia. Ne jäivät todennäköisesti suhteellisen pieniksi, koska kuten käynnissä olevasta arvioinnista käy ilmi, toimenpiteissä on painotettu työelämää ja työssäkäyviä kohderyhmiä.

Nykyisen ESR-ohjelman teemoista perheen ja työn yhdistäminen on arvioitu heikoimmaksi, mikä käy ilmi itse hankkeiden itsearviointeista (”Missä määrin olette saavuttaneet hankkeen tavoitteet tähän mennessä?”; Tempo Economics ja Ramboll Management Consulting 2011, s. 32 & 2013, s. 25).

On selvää, että rakennerahastojen ohjelmassa on Suomessa käsitelty hyvin vähän lapsia tai lapsiperheitä suorina edunsaajina tai kohderyhminä. Suurin osa rahoituksesta menee työikäisiin liittyviin hankkeisiin ja toimenpiteisiin. Meidän näkemysemme mukaan tämä asia on korjattava ohjelmakaudella 2014–2020, mutta ohjelmaluonnoksen perusteella näin ei näyttäisi tapahtuvan.

KASTE-ohjelma

Kansalliset politiikat ja ohjelmat nähdään usein eurooppalaisia politiikkoja ja ohjelmia täydentävinä. Onkin siten loogista, että niissä keskitytään perheisiin ja lapsiin, jotka eivät ole Suomessa toteutettujen EU-ohjelmien pääasiallinen kohderyhmä. Kansallisella tasolla pääasiallinen ohjelmaväline sosiaalisen eriytymisen torjumiseksi sekä lasten ja lapsiperheiden osallistumisen edistämiseksi on sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma (Kaste). Sen tavoitteena on 1) vähentää hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuutta ja 2) parantaa hyvinvointi- ja terveydenhuoltopalveluja asiakaslähtöisellä ja taloudellisesti kestäväällä tavalla. Lasten Kaste -ohjelma on yksi kansallisen Kaste-ohjelman kuudesta osaohjelmasta.

Lasten Kaste -ohjelman tavoitteena on muun muassa vahvistaa ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, kehittää ehkäisevää lastensuojelua ja vähentää huostaanottoja sekä ottaa käyttöön toimintamalleja, jotka tukevat perheitä, vanhemmuutta ja lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia. Ohjelman kolme strategista kärkeä ohjelmakaudella 2012–2015 ovat 1) perhekeskustoiminta, 2) oppilas- ja opiskelijahuolto (esim. koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kehittäminen) ja 3) lastensuojelu (esim. monialaiset menetelmät).

Kaste-ohjelman (kuusi osaohjelmaa) kokonaisbudjetti vuosille 2012–2015 on noin 70 miljoonaa euroa (17,5 miljoonaa euroa vuodessa). Vuonna 2012 Lasten Kaste -osaohjelma rahoitti kolmea valtakunnallista hanketta yhteensä 820 000 eurolla. Vuonna 2011 rahoitettiin kahta hanketta 5,2 miljoonalla eurolla.

Muutoksella edelliseen KASTE-ohjelmakauteen verrattuna on pyritty edistämään uusien ennaltaehkäisevien palvelumallien testausta niiden ottamiseksi laajemmin käyttöön. Kuten Hastrup ym. toteavat 2013:

- Kaste-ohjelman ensimmäisen ohjelmakauden (2008–2011) tavoitteet olivat kunnianhimoiset. Tavoitteena oli uudistaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluja kokonaisuutena siten, että perustasolla kehitetään ja nivotaan yhteen kehitystä tukevat, ongelmia ja häiriöitä ehkäisevät ja korjaavat palvelut yli sektorirajojen. Ajatuksena oli, että erityispalvelut tukisivat peruspalveluja erilaisin toimintavaihtoehtoin, jotka tuotaisiin suoraan lasten ja nuorten kehitysympäristöihin, kuten kotiin, päivähoitoon, kouluun ja vapaa-ajan toimintaan. Lisäksi haluttiin purkaa laitokeskeisyyttä ja luoda uudenlaisia palvelujen kokonaismalleja. Ohjelman tavoitteet perustuivat lapsen ja nuoren kehitysympäristön merkitystä koskevaan tutkimustietoon.
- Ensimmäisellä Kaste-kaudella edettiin ohjelman tavoitteiden ja toimeenpanosuunnitelman mukaisesti. Palvelurakenteiden uudistamiseksi lapsiperheiden hyvinvoinnin näkökulmasta Lasten Kaste -hankkeissa kehitettiin strategisen tason työskentelyä, laajoja verkostotyömalleja sekä monialaista yhteistyötä yli kunta- ja hallinnon sektorirajojen. Esimerkkinä alueellisesta palvelumallista on lapsiperheiden palvelujen kokoaminen perhekeskuksiin ja niiden johtamisjärjestelmän kehittäminen. Järjestöjen avulla saatiin luotua hyvin toimivia kumppanuuksia julkisten palvelujen kanssa ja myös lisättyä tapaamispaikkoja perheille. Monien hankkeiden laajassa yhteistyössä kehitetyt toimintamallit ovat jäämässä pysyväksi toiminnaksi ja leviämässä pilottialueilta lähikuntiin.
- Kaste-ohjelman ensimmäisen ohjelmakauden valtakunnallisena tavoitteena oli, että ohjelmakauden päättyessä koko maassa on menossa muutosprosessi, joka uudistaa kokonaisvaltaisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden kehitysympäristöjä ja palveluja sekä niitä tukevia johtamis- ja yhteistyörakenteita ja työmenetelmiä. Tällainen muutosprosessi on nyt meneillään. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen uudistaminen on kuitenkin vielä kesken. Jo ohjelmaa suunniteltaessa tiedettiin, että näin laajaan kulttuuriseen uudistukseen tarvitaan vähintään 10 vuoden uurastusta. Haasteellisuutta lisäsi uudistuksen laajentaminen koko maahan, kun alkuperäinen ajatus oli ollut kehittää ja pilotoida palveluja yhdellä rajatulla alueella. (Ibid, s. 9–10).

On selvää, että järjestöjen, palvelurakenteiden ja hallinnonalojen välisen yhteistyön parantaminen on olennaista lasten ja nuorten palvelujen työkäytäntöjen uudistamiseksi. Tässä erilaiset yhteistyömuodot ja tiedonvaihto ovat tärkeitä. Suomen merkittävin asiantuntijataho lasten, nuorten ja perheiden tutkimuksessa – Terveys ja hyvinvoinnin laitos – tekee tiivistä yhteistyötä järjestöjen, sosiaali- ja terveysministeriön ja muiden sidosryhmien kanssa. Tutkimusyhteisö tarjoaa monenlaista ennakoivaa tietoa sekä palveluja, kuten valtakunnallisen verkkopalvelun lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille (ks. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi). Sivuston kohderyhmään kuuluvat lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevät peruspalvelujen ammattilaiset, kuten äitiys- ja lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon henkilöstö sekä päätöksentekijät sosiaali-, terveys- ja opetustoimissa. Muita käyttäjiä ovat terveys- ja sosiaalipalveluissa työskentelevät ammattilaiset, perheet, tutkijat, toimittajat, järjestöt sekä ammattioppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja korkeakoulujen opiskelijat ja opettajat. Tällaiset tiedon- ja kokemustenvaihtofoorumit ovat tärkeitä, koska niistä saa päivitettyä tietoa siitä, mikä toimii. Suomen hallitus ei toistaiseksi ole perustanut kokemuspohjaista tietoa jakavia keskuksia, kuten Isossa-Britanniassa, tai

toteuttanut järjestelmällistä vaikutustenarviointia, kuten eri puolilla EU:ta pyritään tekemään.

On selvää, että rakennerahastojen Suomessa toteutetussa ohjelmassa ei ole huomioitu riittävästi lasten ja perheiden tarpeita, vaan siinä on keskitytty liian voimakkaasti jo työmarkkinoilla olevaan väestöön ja kilpailukykyyn. Rakennerahastojen ohjelmakaudella 2007–2013 on käsitelty vain vähän lapsia ja perheitä niin, että lapset olisivat olleet suora edunsaajaryhmä tai kohderyhmä. Suurin osa rahoituksesta ohjataan työikäisiin liittyviin hankkeisiin ja toimenpiteisiin. Meidän näkemyksemme mukaan tämä asia on korjattava ohjelmakaudella 2014–2020. Nykyisessä ohjelmaluonnoksessa ei näytä olevan merkittäviä parannuksia tältä osin.

Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat ryhmät on ehkä otettu paremmin huomioon kansallisissa toimenpiteissä ja politiikoissa, kuten KASTE-ohjelmassa. Eurooppalaisten ja kansallisten resurssien ja aloitteiden parempi integrointi ja niiden välisten synergiaetujen arvioiminen on otettava huomioon ohjelmakaudella 2014–2020, kun resursseja on yhä vähemmän ja tarpeet aiheuttavat yhä suurempia paineita.

6. Päätelmät ja suositukset

Lasten oikeuksista ja laadukkaiden palvelujen saatavuudesta huolehditaan Suomessa suhteellisen hyvin, ja päävastuu niistä on kunnilla ja paikallisviranomaisilla. Kuntia on paljon ja niiden koko ja resurssit vaihtelevat, minkä vuoksi kansallisen tason lainsäädäntö ja standardit ovat ensisijaisen tärkeitä palvelujen laadun ja tasa-arvoisen saatavuuden määrittämisessä. Tämä edellyttää luonnollisesti selkeää ja tehokasta valtakunnallista koordinaointia, josta huolehtivat sosiaali- ja terveysministeriö ja opetusministeriö.

Suomalainen palvelurakenne on perustunut universalismin periaatteelle. Tarveharkintaan ja ehdollistamiseen perustuvat sosiaalisen investoinnin mallit eivät ole tällä hetkellä helposti sovellettavissa suomalaiseen malliin. Käynnissä oleva poliittinen keskustelu sekä taloudelliset ja väestörakenteelliset paineet aiheuttavat kuitenkin huolta siitä, onko suomalaisen mallin säilyttäminen perinteisessä muodossaan mahdollista.

On selvää, että paikallisviranomaisten laaja vastuu vaikeuttaa palvelujen laadun säilyttämistä tasaisena koko maassa. Paikallisviranomaisilla kautta maan on tämän hetken taloustilanteessa vaikeuksia taata lasten palvelut. Kaikkein kiireellisistä asioista lienee tehokkaiden ennaltaehkäisevien toimien ja integroitujen palvelujen varmistaminen lapsille ja lapsiperheille. Siihen on myös kiinnitetty eniten huomiota viime vuosina ja pyritty vaikuttamaan erityistoimilla, -ohjelmilla ja -toiminnalla, joita on rahoitettu niin kansallisesti kuin EU:n rahastojen kautta. Kuten yllä esitetystä analyysistä käy ilmi, EU:n rahastoja on hyödynnetty tällä osa-alueella liian vähän. Pääasiassa tämä johtuu siitä, että vuosille 2007–2013 laaditusta kansallisesta strategiasta perheitä ja lapsia ei erityisesti nostettu esiin potentiaalisina edunsaajina.

Suomessa apua tarvitaan kiireellisimmin seuraavilla osa-alueilla:

1) Sukupolvelta toiselle periytyvän köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen sekä vanhempien työttömyyden, köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen. Erytishuomiota on kiinnitettävä sosiaalipalveluihin, esiopetukseen ja perhepalvelujen laatuun.

2) Lasten kuuleminen heitä koskevista asioista. Palvelujärjestelmä perustuu aikuisten kuulemiseen ja voimaannuttamiseen, ja monissa tapauksissa vanhempien kuuleminen tapahtuu lasten kustannuksella.

Toinen ongelma on näyttöön perustuvien arviointien käyttö poliittisessa päätöksenteossa. Suomessa on hyödynnettävä kattavammin sosiaalivaikutusten arviointeja. Sosiaalisen osallisuuden, lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin asiantuntijat ovat yhä useammin tuoneet arvioinneissa esille lapsia koskevaan lainsäädäntöön ja politiikkoihin kohdistuvat vaikutukset.

Integroitu lähestymistapa palveluihin on selkeästi ensisijainen tavoite, ja siihen on kiinnitettävä paljon enemmän huomiota poliittisessa päätöksenteossa. Lasten ja perheiden kannalta tärkeiden tavoitteiden edistämiseksi tulisi hyödyntää EU-rahoitusta.

7. Kirjallisuus

Opetushallituksen kotisivu:

http://www.oph.fi/english/education_development/current_reforms/education_guarantee

Frazer & Marlier (2012): Current situation in relation to child poverty and child well-being: EU policy context, key challenges ahead and ways forward, a report for the Cypriot EU Presidency. Sähköinen versio:

http://www.ceps.lu/publi_viewer.cfm?tmp=1899),

Guio, A.-C. & Gordon D. & Marlier E. (2012): Measuring material deprivation in the EU: Indicators for the whole population and child-specific indicators, Eurostat Methodologies and working papers, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities (OPOCE). Sähköinen versio:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-12-018/EN/KS-RA-12-018-EN.PDF

Hastrup, Arja & Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Pelkonen, Marjaana (toim.) (2013): Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen - Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Raportti 3. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

Iivonen, Esa (2012): Lapsiperheiden köyhyys hallitusohjelmassa, Power Point -esitys

sähköinen versio: [http://mll-fi-](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/5c2dfff0703652601f6c0651ab8aaa6f/1378196891/application/pdf/16701629/Lapsiperhek%C3%B6hyys%20Suomessa%202-2013.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/5c2dfff0703652601f6c0651ab8aaa6f/1378196891/application/pdf/16701629/Lapsiperhek%C3%B6hyys%20Suomessa%202-2013.pdf](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/5c2dfff0703652601f6c0651ab8aaa6f/1378196891/application/pdf/16701629/Lapsiperhek%C3%B6hyys%20Suomessa%202-2013.pdf), käytetty 2.9.2013]

Iivonen, Esa (2013): Lapsiperheiden köyhyys Suomessa, Mannerheimin

Lastensuojeluliitto. [Esa Iivosen Power Point -esitys Mannerheimin

Lastensuojeluliitosta, sähköinen versio:

http://www.koulujaymparisto.fi/varhaiskasvatusseminaari_2012/Lasten_ja_nuorten_syrjailyksen_vahentaminen_hallitusohjelmassa.pdf]

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2013):

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys/nakokulmia/lapsikoyhyys_on_suomessa_kasvussa.

Kalliala, Marjatta (2012): Lapsuus hoidossa, Helsinki: Gaudeamus.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti (2008): Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa. Helsinki: Kela.

Lapsiasiavaltuutettu (2013): Lapsen oikeuksien toteutuminen

kansalaisyhteydenottojen valossa. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2013. Helsinki 2013.

Valtioneuvoston kanslia (2011): Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma, 11.6.2011. Sähköinen versio:

<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/en334743.pdf> (käytetty 2.9.2013.)

Valtioneuvoston kanslia (2013): Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta

lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä?

Politiikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus, 2/2013.

Heidi Ristolainen & Sampo Varjonen & Jukka Vuori (sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymä, (SOTERKO)) 2013: Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä

hyvinvointierojen vähentämisessä? Poliitiikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Sipilä, Jorma & Österbacka, Eva (2013): Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Sähköinen versio:
http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_julkaisut/20130408Enemmaa/perhe_NETTI.pdf, sähköinen versio 2.9.2013. Helsinki: Valtiovarainministeriö.

SOTKANet (2013):
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys/nakokulmia/lapsikoyhyys_on_suomessa_kasvussa

Tilastokeskus (2013): http://www.stat.fi/til/tjt/2011/02/tjt_2011_02_2013-03-20_kat_004_fi.html.

Tilastokeskus (2013): http://www.stat.fi/meta/kas/pienituloisuus_en.html

Tempo Economics & Ramboll Management Consulting (2013): Suomen ESR-ohjelman arviointiraportti 2011, http://www.rakennerahastot.fi/rakennerahastot/tiedostot/ESR-arviointi_2011/ESR-toimeenpanon_arviointiraportti_2011.pdf.

Wiss, Kirsi & Frantsi-Lankia, Marjut & Koskinen, Hanna & Saaristo, Vesa: Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2011. Asetuksen (338/2011) toimeenpanon seuranta ja valvonta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Raportti 71/2012, Helsinki 2012.

